

3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

4. Урядові кіберфахівці за 2024 рік опрацювали 4 315 кіберінцидентів: аналітика. Detector Media / M. S. Detector.Media, 08.01.2025. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/37156/2025-01-08-uryadovi-kiberfakhivtsi-za-2024-rik-opratsyuvaly-4315-kiberintsydentiv/>

5. В Україні торік виявили 3 600 кіберзлочинів... за оперативного супроводу кіберполіції. Укрінформ, 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3820631-v-ukraini-torik-viavili-3600-kiberzlociniv.html>

6. Penal Code of Estonia. §206–§217, English consolidated text. Riigi Teataja, 2015. URL: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide?utm_source

7. Publications / NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE). Tallinn: CCDCOE. URL: <https://ccdcoe.org/library/publications/>

8. Cybersecurity 2024: Ukraine / Asters Law Firm. Kyiv: Asters, 2024. URL: https://www.asterslaw.com/press_center/publications/cybersecurity_2024/?utm_source

Сидяк Анна Ігорівна,

курсант Львівського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Винник Анна Олегівна,

доцент кафедри кримінального права
та кримінології Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ

Примусові заходи виховного характеру застосовуються до неповнолітніх як засіб впливу на їхню поведінку з метою виправлення та соціальної адаптації. Вони покликані забезпечити дотримання законності та моральних норм, а також запобігти повторним правопорушенням. Однак практика їхнього застосування виявляє низку проблемних аспектів, що пов'язані з правами дитини, ефективністю виховного процесу та психологічним станом неповнолітніх.

Заходи виховного характеру передбачені кримінальним законом (ч. 2 ст. 105 КК України), застосовуються тільки до неповнолітніх та виключно судом, при цьому не мають ознак кримінального покарання. Та за своєю юридичною природою вони є заходами виховання,

переконання і спрямовані на забезпечення правильного формування особи неповнолітніх, попередження вчинення ними правопорушень [4].

Неповнолітні мають фундаментальне право на охорону своєї гідності, захист особистого життя та недоторканність від будь-якої форми дискримінації. Ці права закріплені як у національному законодавстві, так і в міжнародних документах, таких як Конвенція ООН про права дитини, і їх дотримання є обов'язком держави. Примусові заходи виховного характеру можуть суттєво обмежувати ці права, особливо якщо їх застосовують без належного правового обґрунтування або надмірно суворо. У таких випадках замість підтримки та допомоги дитина відчуває себе обмеженою та вразливою, що негативно впливає на її формування як особистості та на здатність довіряти інститутам влади.

Існує реальний ризик перевищення повноважень органів опіки, суду чи правоохоронних структур, що призводить до формального «виконання закону» без урахування інтересів та потреб дитини. У таких ситуаціях заходи, які мали би виховну мету, перетворюються на джерело додаткових проблем, порушуючи баланс між правовими вимогами та психологічною безпекою неповнолітнього. Наслідком цього може стати втрата довіри дитини до системи виховання та правових інституцій, що ускладнює її подальшу соціальну адаптацію і формування відповідальної поведінки [3, с. 173–174].

Примусові заходи виховного характеру, такі як обмеження у спілкуванні, переведення до спеціалізованих закладів або дисциплінарні стягнення, часто негативно впливають на психіку дитини. Вони викликають тривогу, страх, почуття сорому, провини та безпорадності. Подібні переживання можуть призводити до розвитку хронічного стресу, втрати мотивації до навчання та участі в суспільному житті, а також до труднощів у формуванні здорової самооцінки.

Крім того, такі заходи часто спричиняють соціальну ізоляцію та стигматизацію, що поглиблює відчуття відчуженості та неповноцінності. Дитина може сформувати негативне ставлення до закону, дорослих та авторитетів, що ускладнює процес соціалізації. Виникає високий ризик того, що замість виховання заходи формуватимуть у неповнолітнього відчуття неприйнятності у суспільстві, що може стати причиною конфліктної або асоціальної поведінки у майбутньому [2, с. 467–468].

Закони щодо застосування примусових заходів виховного характеру інколи містять нечіткі формулювання, наприклад, щодо того, що саме слід вважати «виховним заходом», або не визначають конкретних меж повноважень органів, які їх застосовують. Така нечіткість створює ризик суб'єктивного трактування норм та можливих зловживань, оскільки різні органи можуть по-різному оцінювати одну й ту саму ситуацію.

Ще однією проблемою є відсутність чітких алгоритмів оцінки ефективності заходів та контролю за їх застосуванням. Це ускладнює

аналіз результативності втручання та призводить до того, що заходи можуть застосовуватися формально, без урахування індивідуальних особливостей дитини та реального ефекту на її поведінку. Внаслідок цього виникає розрив між метою заходів та їх практичними результатами, що знижує їхню виховну цінність [1, с. 79–80].

Примусові заходи часто загострюють конфлікти у родині, особливо якщо батьки або опікуни не залучені до процесу виховання або недостатньо поінформовані про його особливості. Це створює напруженість у стосунках між дитиною та дорослими, погіршує сімейну атмосферу та може викликати відчуття непотрібності або відторгнення у дитини.

Виникає ризик маргіналізації дитини, яка потрапляє до «системи покарань», замість того, щоб отримати комплексну підтримку та соціальну реабілітацію. Часто заходи застосовуються до дітей із проблемних або неблагополучних сімей, що лише посилює соціальну нерівність і формує у неповнолітнього відчуття несправедливості та безпорадності. Це підкреслює важливість комплексного підходу, який поєднує виховні заходи з підтримкою сім'ї та соціально-педагогічними програмами [5, с. 48–50].

Дослідження свідчать, що примусові виховні заходи часто не вирішують корінні проблеми поведінки дитини і лише тимчасово обмежують прояви правопорушень. Без урахування індивідуальних особливостей, психологічних потреб та соціального оточення неповнолітнього ефект від застосування таких заходів може бути мінімальним або навіть негативним.

Крім того, недостатньо уваги приділяється превентивним заходам, таким як психологічна підтримка, соціально-педагогічні програми, медіація та інші форми соціальної адаптації. Відсутність комплексного підходу робить застосування заходів формальним, що не сприяє формуванню відповідальної поведінки та не допомагає дитині інтегруватися в суспільство. Для підвищення ефективності необхідно поєднувати примусові заходи з підтримкою та реабілітаційними програмами.

Відсутність комплексного підходу робить заходи малоефективними, оскільки дитина не отримує необхідної підтримки для соціальної адаптації та розвитку навичок самоконтролю. Основною метою виховних заходів має бути не формальне покарання, а забезпечення комплексної підтримки та створення умов для інтеграції дитини у суспільство, що дозволяє розвивати її потенціал і сприяє формуванню відповідальної та соціально адаптованої особистості [3, с. 173–174].

Отже, примусові заходи виховного характеру мають важливу роль у системі виховання та запобігання правопорушенням серед неповнолітніх, але їхнє застосування пов'язане з низкою проблемних аспектів. Для підвищення ефективності та мінімізації негативних наслідків необхідно забезпечити дотримання прав дитини,

індивідуальний підхід, психологічну підтримку та достатнє ресурсне забезпечення. Лише комплексний підхід дозволяє поєднати виховну функцію заходів із захистом інтересів і розвитку неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Мирошниченко Н. А. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх правопорушників. Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Уклад.: Є. Л. Стрельцов, В. П. Кедик ; відп. ред. Є. Л. Стрельцов. Одеса : ПРЦ НАПрН України; НУ «ОЮА», 2022. С. 79–80. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/42d306a5-1a34-459b-800f-dbacf7b65db5/content>

2. Парасюк М.В. Примусові заходи виховного характеру у системі кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх: погляд на проблему. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 467–469. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/118.pdf

3. Саско О. І. Дискусійні аспекти ефективного застосування примусових заходів виховного характеру. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. № 3. С. 170–179. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3\(9\)-170-179](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3(9)-170-179)

4. Хмелик М. С. Проблеми застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2018/pdf/133.pdf

5. Шморгун В.О. Застосування примусових заходів виховного характеру у виді застереження: ефективність та доцільність застосування при звільненні від покарання. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 82: частина 3. С. 47–51. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/05/9-2.pdf>

Сніжко Софія,

курсант Донецького державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Федорчак Ірина,

старший викладач кафедри кримінального
права та кримінології Донецького
державного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні у 2022 році стало визначальним фактором для реформування національної системи кримінального права. Збройна агресія Російської Федерації створила нові виклики, на які держава змушена була реагувати шляхом